

Norges vassdrags- og energidirektorat, NVE.

Huseiernes innspill til ny forskrift om håndtering av energiknapphet og kraftrasjonering

Huseierne er en partipolitisk uavhengig forbrukerorganisasjon for landets boligeiere. Vi har 275.000 medlemmer, noe som utgjør ca.10 prosent av alle landets husholdninger som selv eier boligen de bor i. Vi representerer 7000 sameier og borettslag. Medlemmene våre bor i leiligheter, rekkehus og eneboliger, og representerer bredden i den norske boligmassen. Vi vil bidra i utvikling av politikk som sikrer at vi kan opprettholde en boligmodell hvor folk flest har økonomisk mulighet til å eie og ta vare på sitt eget hjem.

De siste tre årene har spotprisen på strøm variert kraftig. Vi har hatt måneder hvor prisene i enkelte prisområder har variert fra noen få øre til nesten 500 øre. Husholdningene trenger økonomisk forutsigbarhet. Store variasjoner og sterke økninger i strømutgiftene har gjort det langt vanskeligere for husholdningene å planlegge egen økonomi. For mange husholdninger utløser uforutsigbarheten i strømpris og -utgifter en stor bekymring. Huseierne er derfor positiv til grep som kan sikre forsyningssikkerheten og forhindre ekstreme pristopper og inngripende kraftrasjonering for landets husholdninger.

Strøm er en stor bekymring

De aller fleste husholdninger i Norge har strøm som hovedkilde for oppvarming og øvrig energiforbruk i hjemmet. Dette er et resultat av politiske beslutninger, og forbrukerne kan ikke velge bort strøm og gå for alternative energikilder. Strøm og nettleie er tidvis også blitt en av husholdningenes større utgiftsposter, særlig i vinterhalvåret når det gjerne er knapphet på strøm og prisen er høy. Dette skaper økonomiske utfordringer for mange.

Huseiernes siste befolkningsundersøkelse fra juni 2023 gjennomført av Opinion, viser også at strømprisen er husholdningenes desidert største bekymring i dag. Hele 56 prosent er svært eller veldig bekymret på egne vegne for prisen på strøm. Bekymringen for strømprisen slår både bekymring for prisen på dagligvarer (50 %), lånerenter (45 %), drivstoff (41 %), boligslett (40 %) og offentlige avgifter (39 %).

Det er derfor nødvendig å gjennomføre tiltak som reduserer usikkerheten og uforutsigbarheten husholdningene opplever når det kommer til strømutgifter.

Økt sårbarhet i det norske kraftsystemet

Av den totale produksjonen av elektrisitet i Norge på rundt 145 terrawattimer, står vannkraften for ca. 140 TWh. Det gjør Norge sårbar for variasjoner i årlige nedbørsmengder. Denne sårbarheten vil øke i de nærmeste årene fordi etterspørselen etter fornybar kraft vil øke raskere enn utbyggingen av fornybare energikilder i årene fremover.

Kraftforsyningen er derfor en samfunnskritisk funksjon. Sikker tilgang på strøm er helt avgjørende for både husholdningene og industrien. De tre siste årene har vi sett enorme svingninger i kraftmarkedet, hvor prisen har gått fra å være stabilt lav til å nå nye nasjonale rekorder i 2022. Krig og energikrise i Europa har påvirket prisene her hjemme i stor grad, blant annet fordi vi er tilknyttet et europeisk energimarked og kraftutveksling gjennom utenlandskablene.

Det var en sterk bekymring for strømsituasjonen vinteren 22/23, etter en høst med magasinfillinger under historisk minimum i sørlige deler av landet, til tider uoversiktlig kraftsituasjon i landene rundt oss, knapphet på kraft og påfølgende høye priser. Kraftsituasjonen viste at det er økt sårbarhet for uventede hendelser i det norske kraftsystemet, noe departementet også selv påpeker i sitt høringsnotat, og at det fremover er viktig at vi tar grep for å styrke kraftforsyningssikkerheten i landet.

Samfunnsinteressene må gå foran

Vannkraften tilhører oss alle, og det er samfunnsøkonomisk lønnsomt å utnytte overskuddskraften vår på best mulig måte. Utbygging av stor overføringskapasitet til Storbritannia og det europeiske kontinentet, har gjort vannet i vannmagasinene i Sør-Norge mer verdt. Nye overføringskabler har gitt muligheter for mer eksport enn vannkraftprodusentene hadde tidligere. Kraftprodusentene er kommersielle virksomheter som skal oppnå et best mulig økonomisk resultat og gi eierne et størst mulig utbytte. Dagens energilovgivning gir vannkraftprodusentene mandat til å maksimere verdien som vannet i magasinene utgjør.

Det er derfor god grunn til å passe på at norske vannkraftprodusenter ikke lar egne profitt hensyn gå foran overordnede samfunnsinteresser. Huseierne mener derfor at vi må få på plass regler for hvor mye vann kraftprodusentene kan tappe ut av vannmagasinene. Vi må forsikre oss om at kortsiktige profittmotiv ikke skaper risiko for at næringsliv og husholdninger blir pålagt strømrasjonering når nedbørsituasjonen er kritisk og vannmagasinene ikke har nok vann.

Huseierne støtter endringsforslagene

Huseierne støtter formålet med endringsforslagene, og mener at hensynet til den samlede forsyningssikkerheten ved utnyttelse av vannkraftressurser alltid skal være til beste for allmennheten. Huseierne er positiv til departementets foreslåtte endringer i vassdragsreguleringsloven, energiloven, og tilhørende forskrifter. Det å etablere fungerende virkemidler som styrker forsyningssikkerheten i perioder med økt usikkerhet i det norske kraftsystemet og i energimarkedene rundt oss, er viktig. Endringene som er foreslått vil være et godt bidrag til forbedret forsyningssikkerhet og forebygging av mangel på kraft.

Kraftprodusentene spiller en viktig rolle, og det er viktig å bevisstgjøre enkeltaktørene om at de har et samfunnsansvar for å bidra til god forsyningssikkerhet. Aktørene kan ikke gjøre dette alene, det overordnede ansvaret må ligge hos vassdrags- og energimyndighetene. Derfor er det avgjørende at energimyndigheten både har hjemmel og fullmakt til å pålegge redusert produksjon og eksport i perioder med knapphet på kraft. Det er god sikring mot en kraftrasjonering som kan oppleves svært inngripende i husholdningenes hverdag.

Huseierne vil også understreke at AMS og Elhub kan være viktige verktøy hvis det i større grad enn nå blir tilrettelagt for det. Ved å få på plass en forenklet godkjenning av tredjeparter i elhub, vil det bli enklere for strømkunder i både hus og leiligheter å nyttiggjøre seg av egne

strømdata – og på den måten bli smartere og mer fleksible strømkunder. Forbrukerfleksibilitet og andre frivillige grep for å spare strøm og jevne ut forbruket, vil bli stadig viktigere i tiden fremover hvor vi tidvis vil oppleve en knapphet på kraft. AMS kan også gjøre det enklere for nettselskapet å lage et system der kunden kan følge med på tildelt kvote hvis man kommer i en rasjonerings situasjon, og samtidig varsle dersom kundens forbrukermønster tilsier at kvoten kan bli brukt opp. Informasjon til kunden kan gjøres med samme systemer som benyttes til melding av strømstans, via brev, e-post eller SMS.

Rasjonerer er et stort inngrep

Om en situasjon med energiknapphet oppstår, er det viktig at Norge har gode planer og regelverk for å takle det. At energi- og vassdragsmyndighetene får myndighet til å pålegge og føre tilsyn med strategiene, rapportering, innsyn og ikke minst sanksjonere, sikrer mulighet til å gripe inn i produsentenes disponering dersom situasjonen tilsier det. Rasjoneringsmyndigheten, NVE, må sørge for at det til enhver tid foreligger nødvendige planer og prosedyrer for sikker og effektiv varsling og rapportering om iverksettelse, gjennomføring og opphør av rasjonerer. At kraftprodusentenes rapporteringsordning blir lovfestet gjennom kraftrasjoneringsforskriften er positivt. Mulighet for særskilte virkemidler som krever godkjenning fra NVE, vil være en ekstra forsikring for husholdningene.

Likevel er det viktig å legge vekt på at rasjonerer, både ved å pålegge redusert eksport, produksjon og bruk, tildeling av kvoter eller beslutte tvungen utkobling, er store inngrep i kraftsystemet og hverdagen til folk og bedrifter. Derfor er det viktig å forsøke frivillige tiltak og andre mildere virkemidler først. I tillegg er det nødvendig at det juridiske ansvaret og risikoen utredes grundig. Målet er at kraftrasjonerer alltid skal være minst mulig inngripende for sluttbruker, så mindre omfattende kraftrasjonerer over større geografiske områder er å foretrekke slik at ulempen er lav for de som blir berørt. Det er også viktig å sikre at informasjon om en eventuell kraftrasjonerer blir gitt i forkant, slik at husholdningene får tid til å forberede seg hvis rasjonerer iverksettes. «Å *minimere ulempe til sluttbrukerne*» er et godt overordnet styrende prinsipp.

Norsk kraftproduksjon, et velfungerende kraftmarked, strømutveksling og et solid kraftnett, er alle viktige for landets forsyningssikkerhet. Avslutningsvis mener Huseierne det er viktig å minne om at vannet som skaper store verdier for stat, kommune og norske kraftselskap gjennom eksport, samtidig påvirker strømprisen for norske husholdninger og næringsliv. Nettopp derfor er det viktig å få på plass foreslåtte tiltak, som etter Huseiernes mening vil gi god effekt for forsyningssikkerheten til en lav kostnad.

Oslo, 20. september 2023

Linda Ørstavik Öberg
Energipolitisk rådgiver

Morten Andreas Meyer
Generalsekretær